

Självständigt arbete på grundnivå

Independent degree project – first cycle

Rehabiliteringsvetenskap 15 hp
Rehabilitation Science 15 credits

Studie- och yrkesvägledares upplevelser av stöd och resurser för att kunna förbereda gymnasieelever inför ett kommande studier och arbetsliv

Cecilia Hagvall & Rebecka Norberg

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

MITTUNIVERSITETET

Avdelningen för hälsovetenskap

Examinator: Maria Warne, maria.warne@miun.se

Handledare: Bodil Landstad, bodil.landstad@miun.se

Författare: Cecilia Hagvall ceha1402@student.miun.se och Rebecka Norberg
reno1300@student.miun.se

Utbildningsprogram: Programmet för hälsa och rehabilitering i arbetslivet, 180 hp

Huvudområde: Rehabiliteringsvetenskap

Termin, år: VT, 2017

Abstrakt

Bakgrund: Studie- och yrkesvägledare har en central roll i skolan och ska informera samt vägleda elever till fortsatta studier eller arbetsliv. **Syfte:** Syftet med studien är att ta reda på hur studie- och yrkesvägledare arbetar och om de upplever att de har tillräckligt med resurser och stöd till att förbereda elever inför kommande studie- och arbetsliv. Vi undersöker även om det finns några metoder de använder i sitt arbete.

Metod: Vi har använt en kvalitativ metod med ett abduktivt angreppssätt och genomfört semistrukturerade intervjuer med studie- och yrkesvägledare i mellersta Norrland. Vi använde oss av ett målstyrt urval. Vi har spelat in och transkriberat intervjuerna och en kvalitativ innehållsanalys användes för att få svar på vårt syfte. **Analys:** I denna studie upplever studie- och yrkesvägledare att resurserna är begränsade, det är svårt att få tiden att räcka till. Studie- och yrkesvägledare kan till största delen styra sitt arbete själv och de upplever att det finns stöd i sitt arbete från ledning och kollegor. Samverkan och samarbete är en stor tillgång för skolan i syfte att förbereda eleverna inför kommande arbetsliv. **Slutdiskussion:** Denna studie visar att studie- och yrkesvägledare i dagsläget har bra balans i arbetet, men det behövs tydligare målsättningar från ledningen för att hålla en bra kvalitet för vägledning.

Nyckelord

Studie- och yrkesvägledare, krav, kontroll, stöd, samverkan, samarbete.

Förord

Vi vill tacka respondenterna för utan dem hade detta inte varit möjligt! Och ett stort tack till vår handledare, professor Bodil J Landstad, som stöttat oss längs vägen och givit oss råd!

Cecilia & Rebecka

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	6
1.1 Begrepp.....	7
2. Bakgrund	7
2.1 Krav-Kontroll-Stöd modellen.....	10
2.2 Samarbete och samverkan	10
2.3 Problemformulering	11
3. Syfte.....	11
4. Metod.....	12
4.1 Datainsamling.....	12
4.2 Urval	12
4.3 Dataanalys	13
4.4 Etiska överväganden.....	13
4.5 Förförståelse	14
5. Resultat och diskussion	14
5.1 Huvudkategori 1 - Krav.....	14
5.1.1 Arbetsuppgifter.....	14
5.1.2 SYVs kontakt med eleverna	15
5.1.3 SYVs kontakt med föräldrar.....	16
5.2 Huvudkategori 2 - Kontroll över arbetssituationen	17
5.2.1 Tid som möjligheter.....	17
5.2.2 Prioriteringar.....	17
5.3 Huvudkategori 3 - Stöd i arbetet	18
5.3.1 Stöd från arbetskollegor	18
5.3.2 Stöd från skolledningen	19
5.4 Huvudkategori 4 - Samarbete och samverkan.....	19
5.4.1 Samarbete med arbetskollegor.....	20
5.4.2 Samverkan för förebyggande rehabilitering för elever	21
5.4.3 Samverkan med arbetsmarknaden	22
6. Slutdiskussion.....	23
6.1 Metoddiskussion.....	24
6.2 Tillförlitlighet	24
7. Referenser.....	26
8. Bilagor	29
Bilaga 1. Intervjuguide	29
Bilaga 2. Inbjudningsbrev	31
Bilaga 3. Svarsblankett.....	32

1. Introduktion

Genom sociala medier och tidningar får vi ständigt höra att ungdomar idag har en ökad psykisk ohälsa. Genom vår utbildning har vi kommit i kontakt med litteratur som visar att ungdomar är de som drabbas av den största arbetslösheten och har svårast att ta sig ut på arbetsmarknaden (Aronsson et al., 2012). Kurslitteraturen visar att det finns en ökad ohälsa och att den sociala exkluderingen ökar vid arbetslöshet (Olofsson, 2014). Ett arbete betyder mer än vad många är medvetna om (Aronsson et al., 2012). När eleverna går ut gymnasiet kan det vara dags för deras första arbete, det är med andra ord där allt startar. Studie- och yrkesvägledaren har i det sammanhanget en central roll och vägledningen är en fråga för hela skolan (Skolverket, 2016). Galassi och Akos (2012) skriver att studie- och yrkesvägledare har ledarrollen i samarbetet med lärare och annan personal. Det ska finnas studie- och yrkesvägledare till hands för att vägleda elever inför kommande studie eller yrkesval (Skollagen, 2010:800). Allt fler behöver stöd när det gäller övergången mellan utbildningar och arbetsmarknaden (Skolverket, 2016). För att få bättre balans mellan efterfrågan på arbetsmarknaden och för att minska studieavbrott, ska vägledning erbjudas (Skolverket, 2016).

Rektorn på skolan har ett särskilt ansvar för att arbetet genomförs och organiseras så att eleverna får ett individanpassat, systematiskt arbetssätt och att det är långsiktigt (Skolverket, 2016). Ungdomar som blir arbetslösa drabbas av mer svårigheter senare i livet, som problem med att hitta bostad (Olofsson, 2014), psykisk ohälsa och missbruk (Sellström, Bremberg & O'Campo, 2010). Ungdomar som inte får ett arbete kan behöva gå igenom yrkesinriktad rehabilitering genom arbetsmarknadspolitiska program (Vahlne, Bergroth & Ekholm, 2009). Vi vill ta reda på hur studie- och yrkesvägledare arbetar och om de upplever att de har tillräckligt med resurser och stöd till att förbereda elever för kommande studier eller ett yrkesliv

1.1 Begrepp

Lärare: I vår uppsats har vi valt att kalla lärare, coacher och mentorer för lärare för att undvika eventuella missförstånd.

Studie- och yrkesvägledare: Vi använder oss av ordet SYV som förkortning av studie- och yrkesvägledare.

Arbetsplatsförlagt lärande: När vi skriver om arbetsplatsförlagt lärande använder vi förkortningen APL. Gymnasieskolans yrkesprogram genomför vissa delar av utbildningen på en arbetsplats, detta kallas för APL.

Elevhälsoteam: Vi använder förkortningen EHT när vi skriver om elevhälsoteamet. Enligt Skollagen (2010:800) ska det finnas elevhälsa och det är ett krav att psykolog, kurator, skolsköterska, skolläkare samt specialpedagoger finns till hands. Elevhälsan ska främja elevernas hälsa och utveckling. De ska tillsammans stödja eleverna mot utbildningens mål. Det finns inget krav på att SYV ska ingå i EHT, men flera skolor väljer att de ska ingå.

Intervjupersonerna har förkortats till IP och våra intervjupersoner benämns med nummer.

2. Bakgrund

När människor är arbetslösa innebär det ett bortfall av produktion och inkomst, till följd av detta blir kommuner, landsting samt statens skatteintäkter lägre (Olofsson, 2014). För ungdomar innebär arbetslösheten lägre inkomst, vilket kan leda till att de måste bo kvar hemma längre och har svårare att få en egen bostad eftersom de inte har de ekonomiska förutsättningarna att köpa eller hyra en bostad (Olofsson, 2014). En betydelsefull faktor för den svenska välfärden är gymnasieutbildningen eftersom den påverkar det kommande arbetslivet (Olofsson, 2014). Det finns många valmöjligheter vilket ställer höga krav på elever och föräldrar. Stödande relationer och sociala kontakter är en bidragande faktor, för att sträva mot en karriär och få ett arbete (Shane, Heckhausen, Lessard, Chen & Greenberger, 2011). Elever med föräldrar som har gått högskola, får bättre förberedelse hemifrån att fortsätta studera jämfört med föräldrar som inte är högskoleutbildade (Holland, 2015). En studie visar att ungdomar som får sitt första riktiga arbete efter skolan, ofta får det genom sociala kontakter (Kramarz &

Nordström Skans, 2012). Det är vanligtvis på en av föräldrarnas arbetsplats då arbetsgivaren använder föräldern som referens (Kramarz & Nordström Skans, 2012). Det tar i genomsnitt sex månader snabbare för en elev att hitta ett arbete när anställningen är på en förälders arbetsplats, jämfört med övriga elever (Kramarz & Nordström Skans, 2012). Enligt Olofsson (2014) är det stor risk för social exkludering vid långvarig arbetslöshet, och ungdomar som är arbetslösa tidigt riskerar att bli arbetslösa igen längre fram i livet. Ungdomar som är arbetslösa är mer utsatta för psykisk ohälsa och det är vanligare att de blir intagen inom slutenvården på grund av svåra psykiska störningar jämfört med dem som antingen studerar eller har ett arbete (Sellström et al., 2010). Det är även högre risk för drogmissbruk, depression och självskadebeteende (Olofsson, 2014). En studie visar att det är upp till fyra gånger högre risk för att få alkoholproblem vid arbetslöshet (Sellström et al., 2010).

För att ungdomar ska ha lättare att förbereda sig inför yrkeslivet så finns SYV (Olofsson, 2014). Shane et al., (2011), skriver att övergången från skolan till yrkeslivet är en viktig del, där kunskap och erfarenheter har betydelse för det kommande yrket. En arbetsmiljöenkät för SYV utförd av Lärarnas Riksförbund (2011), visar att deras arbete är fritt och självständigt, de är nöjda med sin frihet och anser att de får den kompetensutveckling som behövs för deras yrke. De upplever även att de har tillräckligt med tid för vägledning och kontakt med eleverna (Lärarnas Riksförbund, 2011).

I en rapport från Skolinspektionen (2016) om arbetslivsanknytning framkommer det att samverkan mellan lokala arbetsmarknaden och yrkesskolorna inte samarbetar om hur utbildningen bör utformas för att anpassas till arbetsmarknaden. Rektorererna behöver ta mer ansvar för hur samarbetet och målsättningen bör struktureras. Hälften av alla gymnasieskolor med yrkesutbildning har ett bra samarbete med arbetsplatserna där de har arbetsplatsförlagt lärande (Skolinspektionen, 2016). Det beror oftast på att SYV eller yrkeslärare har skapat ett samarbete på eget bevåg (Skolinspektionen, 2016). Både arbetsplatserna och eleverna har många gånger saknat ett syfte med APL-platsen och fokus har lagts mer på om eleven kommer i tid och om hen är på arbetsplatsen, än vad hen verkligen ska lära sig under APL-tiden (Skolinspektionen, 2016). Hur det görs är olika beroende på vilken skola och vilken arbetsplats det handlar om. Ett dokumenterat och systematiskt kvalitetsarbete med tydliga målsättningar, är önskvärt (Skolinspektionen, 2016). Cervoni och DeLucia-Waack (2011) skriver att skolor måste

vara systematiska när det handlar om skolans uppdrag. Ungdomar har svårast att komma in på arbetsmarknaden och ju tidigare de hoppar av gymnasiet, desto svårare har de att få ett fast arbete (Wennemo Lanninger, 2015). Skolan behöver arbeta för att förhindra studieavbrott, och det kan minskas genom ett ökat socialt stöd och vägledning på ett pedagogiskt arbetssätt (Wennemo Lanninger, 2015). Elever som får mer information om sin framtida karriär känner att de blir bättre förberedd inför framtiden (Lapan, Gysbers & Sun, 1997). De har i genomsnitt högre betyg jämfört med dem som inte får lika mycket vägledning (Lapan et al., 1997). En norsk studie visar att elever som går yrkesinriktade linjer har sju procent högre chans att få ett yrke efter avslutade utbildning, jämfört med elever på övriga utbildningsprogram (Brekke, 2014). Tio år efter avslutade studier visade sig det att elever som slutförde sina studier hade större möjlighet till anställning än de som hoppat av gymnasiet (Brekke, 2014). Vilket visar på att avbrottsförebyggande arbete är en viktig del i skolan (Skolverket, 2016). En studie har visat att de flesta kommunerna har en vilja att hjälpa ungdomar i övergången från skolan till arbetslivet genom att erbjuda olika projekt som inkluderar utbildning och arbetslivserfarenhet (Lundahl & Olofsson, 2014). Detta för att de ska bli ekonomiskt oberoende, det skiljer ganska mycket mellan olika kommuner, vilka resurser och förutsättningar de har. Det finns större möjlighet att kunna ge hjälp om det är en större kommun, eftersom ekonomin ser annorlunda ut. De mindre kommunerna får oftast förlita sig på tillfälliga projekt och externt finansierade ungdomsprojekt. Beslutsfattarna har liten kunskap om hur problemen ska lösas och hur åtgärderna fungerar. De anser även att anledningen till studieavbrott beror på eleverna själva, att de är skoltrötta, saknar motivation, har dåligt kontaktnät inom arbetslivet samt att de har orealistiska förväntningar (Lundahl & Olofsson, 2014). Redan som ung kan viljan att lära sig något försvinna, de tappar motivationen och risken för avhopp ökar (Wery & Thomson, 2013). Skolan har möjlighet att hjälpa eleven att sätta delmål och öka elevens motivation (Wery & Thomson, 2013). Flera av eleverna påpekade själv att de har haft svåra och instabila familjesituationer, vilket har gjort att de inte klarat av studierna (Lundahl & Olofsson, 2014).

Eleverna anser att en social relation med lärarna är stödjande och har betydelse för deras hälsa (Warne, Snyder & Gillander Gådin, 2013). En öppen och bra kommunikation med SYV är viktigt (Holland, 2015). Ungdomarna uppskattar när deras SYV finns ute bland eleverna och inte bara på kontoret. När förtroendet har uppstått har det varit enklare att

be om hjälp (Holland, 2015). Det visar sig att de flesta av ungdomarna har realistiska mål, de vill ha ett jobb, bilda familj och fler av dem önskade sig vidareutbildning (Lundahl & Olofsson, 2014). Flera av kommunerna saknar fastställda mål och strategier om hur de ska stötta ungdomarna i övergången mellan skola och arbetsliv (Lundahl & Olofsson, 2014).

2.1 Krav-Kontroll-Stöd modellen

Krav-kontroll-modellen, är en teoretisk modell där krav i modellen handlar om vilken arbetsbelastning och tidspress personalen har, och kontroll handlar om hur personalen själv kan använda sig av och styra sin egen tid och vilka resurser som finns till förfogande. Om det finns höga krav, samtidigt som individen har hög kontroll över sina arbetsuppgifter, visar modellen att det finns goda möjligheter att göra ett bra arbete (Karasek & Theorell 1990). Karasek (1979) skriver att individer med mer krävande jobb, och som inte har möjligheter att påverka olika beslut, kan visa tecken på psykisk ohälsa. Arbetstagare som rapporterar om sömnsvårigheter, depression, ångest och problem med att vakna på morgonen har oftast visat sig ha höga krav i arbetet med lågt självbestämmande över arbetssituationen (Karasek, 1979). För att minska arbetsbelastningen och öka beslutsutrymmet kan den administrativa strukturen ändras så individen har möjlighet att påverka sitt arbete. Individen kan påverka organisationen och får då användning av sin kompetens (Karasek, 1979). Höga arbetskrav hanteras bättre om individen upplever sig ha inflytande över sin situation och om det finns ett bra socialt stöd. Detta leder till ökad kontroll över arbetssituationen (Olofsson, 2000). Det är av stor vikt att det finns socialt stöd i arbetet, det ger en ökad balans, och arbetet blir mer hanterbart trots att kraven är höga (Johnson & Hall 1988). Vad gäller organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4) ska resurserna anpassas till kraven i arbetet, samt att det är viktigt att de anställda vet vart de kan vända sig för att få stöd och hjälp för att utföra arbetet. Föreskrifterna behandlar bland annat kraven i arbetet, ohälsosam arbetsbelastning, organisatorisk arbetsmiljö och resurser för arbetet.

2.2 Samarbete och samverkan

Ett samarbete handlar om att informera och dela med sig av sina resurser (Scriven & Hodgins, 2012), för att nå en helhet (Axelsson & Axelsson Bihari, 2013). Det viktigaste i ett samarbete är en bra kommunikation, tillit till varandra och stöd från cheferna. Detta kan ges genom tid, resurser och befogenheter för att utföra sitt arbete (Andersson,

Ahgren, Bihari Axelsson, Eriksson & Axelsson, 2011). Samarbete behöver ingen strukturerad planering (Scriven & Hodgins, 2012).

Samverkan är när personer eller organisationer vill uppnå ett gemensamt syfte (NE, 2017). Gemensamt verkar de samman, för att strukturera upp, dela med sig av sina resurser som de besitter, för att lösa problemet (Axelsson & Axelsson Bihari, 2013). Det finns många olika modeller som visar hur samverkan kan främjas i olika verksamheter. Samverkan pågår oftast inom olika rehabiliteringsområden, dels inom sjukvården, den medicinska rehabiliteringen, om någon exempelvis drabbats av en stroke. En annan sida av rehabiliteringsarbetet är den sociala rehabiliteringen som lägger fokus på utsatta individer. Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen hjälper individer att komma in i arbetslivet efter exempelvis en lång sjukskrivning, som kan ha blivit arbetslös på grund av sjukskrivningen. Det kan handla om fysiska, psykiska och sociala svårigheter, flera myndigheter samverkar tillsammans med individen för att se individen som en helhet och tillsammans nå ett mål (Axelsson & Axelsson Bihari, 2013). Det blir mer effektivt att arbeta mot ett gemensamt mål och ta tillvara på de olika aktörernas resurser. Behovet av samverkan ökar och i flera områden har det blivit lagstadgat (Axelsson & Axelsson Bihari, 2013). Skolan har inget krav på samverkan, men skolans riktlinjer skriver att det ska finnas en nära samverkan med arbetslivet och samhället i övrigt, för att få en utbildning av hög kvalitet (Skolverket, 2011). Samverkan inom skolan kan ses som förebyggande i förhållande till senare rehabiliteringsinsatser (Ekholm et al., 2015).

2.3 Problemformulering

Vi vill ta reda på hur SYV arbetar, om de upplever att de har tillräckligt med resurser och stöd för att kunna förbereda eleverna för kommande studie- och arbetsliv. Om ungdomar blir arbetslösa direkt efter skolan, löper de större risk för att drabbas av psykisk ohälsa. SYV har en central roll i skolverksamheten, de informerar och vägleder eleverna, samt hjälper eleverna när det gäller skolbyte. För att underlätta arbetet är det viktigt med samverkan både inom och utanför verksamheten. Det krävs att arbetsbelastningen är på en hanterbar nivå och att kraven på arbetsuppgifterna är överkomliga, samt möjlighet att fritt styra arbetet med socialt stöd. Blir unga arbetslösa eller psykisk sjuka kan de på sikt komma att behöva yrkesinriktad rehabilitering för att överhuvudtaget komma ut i arbetslivet.

3. Syfte

Syftet med studien är att ta reda på hur studie- och yrkesvägledare arbetar och om de upplever att de har tillräckligt med resurser och stöd till att förbereda eleverna för kommande studie- och arbetsliv. Vi undersöker även om det finns några metoder de använder i sitt arbete.

4. Metod

4.1 Datainsamling

I studien har vi använt kvalitativ metod för att kunna besvara syftet. Vi valde en kvalitativ metod eftersom det ger mer detaljerade svar (Bryman, 2011). Vi har genomfört fem semistrukturerade intervjuer med SYV. De SYV vi intervjuade har mellan 130-500 elever som de ansvarar för. Vårt angreppssätt är abduktivt, utgångsläget har varit så väl deduktivt (genom förhandsdefinierade teorier och modeller), som induktivt, slutsatser härleds från empiriska erfarenheter (Ahrne & Svensson, 2015). Semistrukturerade frågor ger möjlighet till att ställa följdfrågor och intervjun följer ett tema (Bryman, 2011). Vi har spelat in intervjuerna samt fört anteckningar (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har gjort och använt oss av en intervjuguide med frågor som handlade om vilka förutsättningar och resurser SYV har till förfogande, om de kan påverka sitt arbete och sin arbetssituation samt om de har stöd från ledningen. Samt vilka SYV samarbetar och samverkar med.

4.2 Urval

Vi har kontaktat 20 SYV på gymnasieskolor i mellersta Norrland. Vi skickade ut inbjudningsbrev men fick inget gensvar, så vi började kontakta dem per telefon. Fyra stycken tackade ja när vi ringde dem, en tackade ja via mejl, 10 stycken har vi inte fått någon återkoppling från. De har inte varit anträffbara när vi försökt nå dem via telefon. Fem stycken har tackat nej efter att vi ringt upp dem. SYV som tackade nej, angav som orsak att det antingen berodde på att de har för hög arbetsbelastning, att de arbetar med fel målgrupp, eller att de har för låg tjänstgöringsgrad och har därför inte tid att delta i studien. De som tackat ja, har vi intervjuat på deras arbetsplats, Mittuniversitetet samt via telefon. Att intervjuas fler inom samma område ger oss en större kunskap och större vetskap om hur deras arbete går till (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har använt oss av målstyrt urval för att välja ut informanterna som är lämplig att delta i undersökningen (Bryman, 2011).

4.3 Dataanalys

Vi har samlat in datamaterialet, analyserat och tolkat det (Trost, 2005). Intervjuerna transkriberas från talspråk till skriftspråk (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi påbörjade transkriberingen snarast efter intervjun för att lättare komma ihåg intrycken (Ahrne & Svensson, 2015). När vi transkriberade intervjuerna, bortsåg vi från “eeh” och “ööö” som inte hade någon betydelse, utan koncentrerade oss på det som hade relevans (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har använt oss av meningskondensering som ett steg i analysmetoden. (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi kom vi fram till koder som i sin tur bildade tio underkategorier och fyra huvudkategorier. Båda författarna medverkade vid intervjuerna och har gemensamt transkriberat och dokumenterat transkriberingen. De transkriberade intervjuerna sparades tills uppsatsen examinerades och godkändes. Tabell 1 visar ett exempel på hur vi har analyserat fram en av huvudkategorierna.

Tabell 1. Analysförfarande

Meningsbärande enheter	Meningskondensering	Koder	Underkategori	Huvudkategori
Ja jo, jag upplever att jag räcker till i dagsläget och det är mycket tack vare att jag har nära samarbete med mina SYV kollegor då, och vi kan hjälpas åt å ja, ja har hand om 325 - 375 elever.	Arbetsituationen är hanterbar för att det finns ett nära samarbete med kollegor. Det är många elever, men SYV-konsulenterna hjälps åt.	Arbetet blir hanterbart Hjälps åt Arbetskollegor	Stöttar varandra Kollegor	Stöd i arbetet

4.4 Etiska överväganden

Vi har utgått ifrån de fyra etiska principerna (Bryman, 2011):

Informationskravet: vi har informerat deltagarna om syftet med vår uppsats och vilka delar undersökningen tar upp. De har informerats om att deltagandet är frivilligt och kan när som helst avsluta intervjun utan att behöva uppge en förklaring.

Samtyckeskravet: vi informerade deltagarna om att de bestämmer själv över sitt deltagande. Vi fick ett muntligt samtycke till deltagandet i studien.

Konfidentialitetskravet: vi informerade studie- och yrkesvägledarna om att insamlade data blir behandlad konfidentiellt och att igenkännbara uppgifter ville bli anonymiserat.

Nyttjandekravet: vi informerade om att uppgifterna som samlats in endast kommer att användas i föreliggande studie.

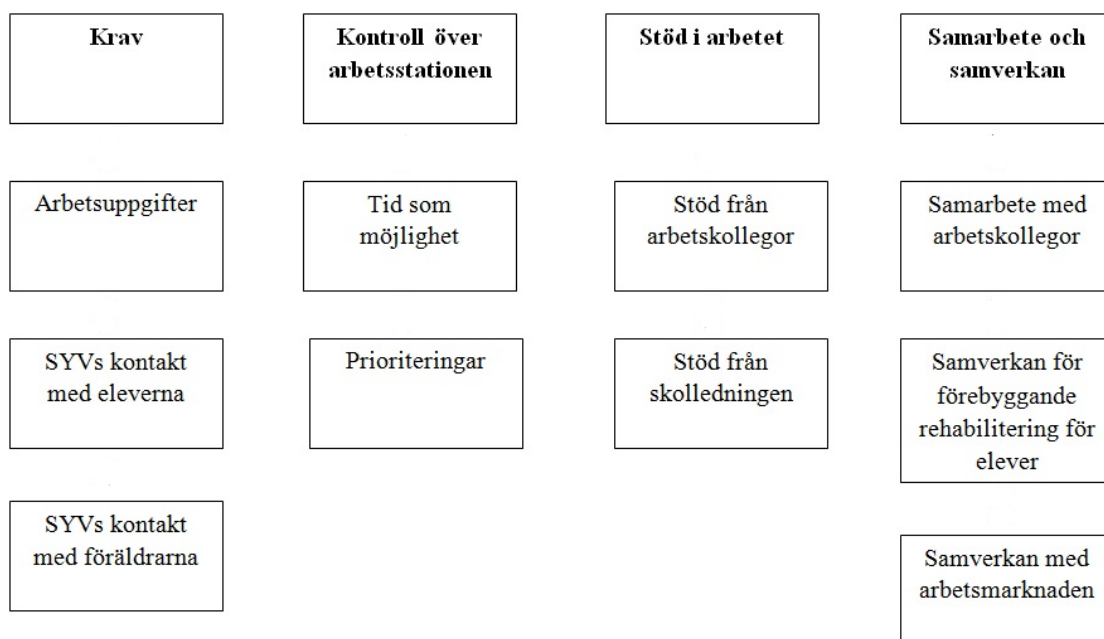
4.5 Förförståelse

Vi hade lite kunskap om hur studie- och yrkesvägledare arbetar. Det vi visste om studie- och yrkesvägledarens arbete är vad vi själva upplevde när vi gick i skolan. Vi hade sällan kontakt med vår studie- och yrkesvägledare i gymnasiet.

5. Resultat och diskussion

Utgångspunkten i vårt arbete har varit Krav- Kontroll- och Stödmodellen. Under analysen framkom även *samverkan* som ett centralt tema, vilket har bidragit till att vi kopplat på ytterligare teoribildning inom samverkansområdet (beskriven i bakgrunden under punkt 1.4, som inte fanns med i utgångsläget). Genom analyserna framkom fyra huvudkategorier och tio underkategorier. Se Figur

1

Figur. 1. Visar vilka huvudkategori och underkategorier vi kommit fram under vår analys.

5.1 Huvudkategori 1 - Krav

Kraven som vi funnit i analysen handlar om arbetsuppgifter, SYV's kontakt med eleverna och SYV's kontakt med föräldrarna.

5.1.1 Arbetsuppgifter

Analysen av intervjuerna visar att arbetsuppgifterna består huvudsakligen av att informera eleverna. Alla SYV informerar eleverna vid olika tillfällen. Vissa börjar informera direkt när eleverna börjar gymnasiet, andra avvaktar till senare under året. De

informerar om vilka yrken som finns, vilka möjligheter det finns till fortsatta studier och vad som ger dem behörighet till att söka vidare till universitetet. SYV anordnar arbetsplatsbesök och tar emot besök från arbetsmarknaden. De pratar också om framtiden och informerar eleverna om att anmäla sig hos arbetsförmedlingen om de inte har ett arbete efter skolan.

“Man har ingen timplan som studievägledare, och man har ju inget ämne och det gäller ju att tränga sig in i och samarbeta med arbetslagen så man får ett utrymme.” (IP 3)

I Skolverkets direktiv (2016) framkommer att SYV ska stödja eleverna i deras val om utbildningsvägar. SYV ska kritiskt granska informationen om utbildningar för att kunna stötta eleverna när det är dags för övergången mellan studier och arbetsmarknaden (Skolverket, 2016). Det är ingen tvekan om att vägledning bör få mer utrymme (Olofsson, 2014) för att SYV inte ska behöva känna att de måste gå igenom lärarna för att få tid med eleverna.

5.1.2 SYVs kontakt med eleverna

SYV anser att de har bra kontakt med eleverna. På några gymnasieskolor har SYV möjlighet att vara med eleverna, detta bidrar till att de lär känna eleverna bättre och får möjlighet att skapa tilltro samt en bättre kontakt. Läraren är den som arbetar närmast eleverna. När SYV arbetar med eleverna så försöker de “fånga” eleven just där de är, och har det som utgångspunkt i det vidare arbetet. Många elever är spontana och kan vilja byta inriktning SYV försöker förmå eleven att tänka över sitt beslut och kan vid behov hjälpa eleven att prova på ett annat program.

“De är lärarna som känner eleverna bäst för de träffar dem varje dag.” (IP 4)

”Fokusera på elevens styrkor och vad de är bra på för att det ska gå så bra som möjligt för eleven.” (IP 5)

SYV tycker de har god kontakt med eleverna och detta bidrar till att de upplever att de har kontroll och kan påverka sitt arbete (Karasek & Theorell, 1990). SYV upplever att eleverna uppskattar den nära kontakten med dem, vilket skapar tillit (Holland, 2015). Det är därför bra att SYV har möjlighet att spendera tid med eleverna, eftersom Warne et al., (2013) skriver att elever som upplever stöd i miljön och av lärare är mer

engagerad i skolan. Om en elev har tappat motivationen och vill avsluta sina studier är det viktigt med motiverande samtal för att försöka få eleven att sätta delmål. Lärare har en viktig roll för att eleverna ska känna sig motiverad och respekterad (Warne et al., 2013).

SYV upplever att eleverna i största allmänhet är motiverad till att slutföra studierna och skaffa ett arbete eller studera vidare. Vissa elever kan behöva vägledning när det gäller kontakten med arbetsförmedlingen. Det underlättar för SYV när personal från arbetsförmedlingen kommer till gymnasieskolorna och berättar hur det fungerar efter gymnasiet. SYV anser att eleverna har många val, men att det också kan vara jobbigt för många elever. De arbetar också för att förhindra avbrott, och samarbetar med andra professioner i förebyggande syfte, samt att stötta eleverna. En SYV berättar att de inte använder några specifika arbetsmetoder utan använder sig av material från skolverket. Många elever har för lite kunskap om hur livet utanför skolan fungerar och det kan påverka deras psykiska hälsa.

”Vi har motiverande samtal, om någon vill hoppa av försöker vi reda ut varför.” (IP 1)

“Alla dessa val skapar mycket ångest och oro.” (IP 1)

Med mer vägledning finns det bättre förutsättningar för att förbereda elever inför framtiden (Lapan, et al., 1997). Cervoni och DeLucia-Waack (2011) har gjort en studie i USA och skriver att om SYV använder sig av riktlinjer i sitt arbete, kan det gynna eleverna och göra att de lyckas akademiskt. Vår analys har inte visat att SYV arbetar efter riktlinjer, utan de arbetar efter sina egna metoder.

5.1.3 SYVs kontakt med föräldrar

SYVs kontakt med elevernas föräldrar kan se olika ut. På vissa gymnasieskolor är det läraren som ansvarar för föräldrakontakten, och på några andra gymnasieskolor är det SYV som har kontakten med föräldrarna. Eleverna blir myndiga under tiden de går på gymnasiet och då försvinner en del av föräldrakontakten. När eleverna blir myndiga avgör de om föräldrarna får ta del av elevens skolgång. SYV upplever att vissa föräldrar gärna vill hålla god kontakt med skolan.

“Jag har möten. Jag frågar om eleven vill bjuda in föräldrarna.” (IP 3)

“Ja, vi har möten och utvecklingssamtal. Föräldrarna vill gärna ha kontakt med oss.”
(IP 4)

Lundahl & Olofssons (2014) forskning visar att anledningen till att eleverna inte klarade av att slutföra sina studier handlade om problem i hemmiljön. För de elever där föräldrakontakten är svag är stödet från skolan viktigare (Olofsson, 2014). Om ungdomarna inte slutför studierna kan de drabbas av psykisk ohälsa och Olofsson (2014) skriver att ungdomar har problem med att etablera sig på arbetsmarknaden är det en faktor som påverkar deras psykiska välmående.

5.2 Huvudkategori 2 - Kontroll över arbetsituationen

I analysen framkommer det att kontrollen handlar om möjligheter att kontrollera tiden och de prioriteringar som SYV anser vara viktiga i deras arbete.

5.2.1 Tid som möjligheter

Alla SYV fördelar sin arbetstid själv och har möjlighet att påverka hur de ska arbeta. Rektorn har stort förtroende för hur de styr över sin arbetstid.

“Fördelar tiden själv, elever kan alltid nå mig via mejl.” (IP 3)

Analysen visar att när SYV har möjlighet att planera sin tid själv, ger det dem möjligheter att utföra ett bra arbete (Karasek & Theorell, 1990). Om SYV får använda sin kompetens, har de också möjlighet att påverka arbetet. Detta är i överensstämmelse med Karaseks forskning (1979). Att SYV styr sitt arbete själv stärker kontrollen, men Lärarnas Riksförbund (2011) skriver att om målen blir otydliga, kan det istället bli en belastning. Det finns då en risk för att kraven blir för höga om de ska strukturera upp själv.

5.2.2 Prioriteringar

Analysen visar att det finns praktiska saker som hindrar SYVs arbete och det är antalet elever. De flesta upplever att tiden inte räcker till. Lärarna hjälper SYV att samordna APL för SYV inte har tid. Största delen av sin arbetstid använder SYV till att informera eleverna och arbeta med de elever som har det jobbigt i skolan.

”Önskar mer tid åt alla. Inte bara elever som inte är motiverade.” (IP 1)

“Det är mera att hitta speciallösningar att för elever då som har behov av det.” (IP 1)

*“Önskar jag skulle hinna mera. Vara mer ute i klasserna, jobba mer förebyggande.”
(IP 5)*

Vår analys visar tydligt att SYV har för lite tid och att de har för många elever, vilket påverkar arbetet. Det motsäger rapporten från Lärarnas Riksförbund (2011), där det framkommer att SYV upplever att de har tillräckligt med tid för kontakt och vägledning. Det kan hända att arbetsuppgifterna blivit fler efter rapporten gjordes, vilket kan leda till de olika resultaten. Resurserna ska anpassas till kraven (AFS, 2015:4), men på de gymnasieskolorna som intervjupersonerna arbetar på, uppfyller inte de goda intentionerna. SYV måste prioritera för att få tiden att räcka till, samtidigt som de har höga krav på sig. Om SYV har tillräckligt socialt stöd i arbetet underlättar det för arbetssituationen (Johnson & Hall 1988).

5.3 Huvudkategori 3 - Stöd i arbetet

I analysen framkom det att SYV upplever att de har stöd i sitt arbete, och att deras stöd främst kommer från kollegor och från skolledningen.

5.3.1 Stöd från arbetskollgor

SYV upplever att de har ett starkt stöd från arbetskollgor. Stödet ser olika ut beroende på hur stor skola det är. På stora gymnasieskolor som har fler SYV-kollgor, är det ofta ett starkt stöd mellan SYV-kollgor. På de mindre gymnasieskolorna, får SYV stöd från övrig personal på skolan eller personal från annan skola. Det finns också ett nätverk för alla SYV i länet, de har regelbundna träffar för att diskutera olika arbetsmetoder och teorier, och de försöker arbeta så lika som möjligt. Eftersom SYV upplever att de har brist på tid för att kunna arbeta med alla göromål som de är pålagda, behöver de på ett effektivt sätt hämta stöd från andra i situationer där det krävs mer resurser.

“Jag tar ju erfarenhet av kollgor som jobbat mycket längre än mig och frågar dem om det är något särskilt jag funderar på.” (IP 4)

“Vi har ett kontaktnät inom ett gymnasium i länet och träffar studie- och yrkesvägledare och de är bra tycker jag, så vi samarbetar och jobba ungefär lika. Vi har ett stort nätverk också. Jag försöker va med där så mycket jag kan men om jag ska välja så åker de först.” (IP 5)

Det sociala stödet är viktigt för att skapa en balans när kraven i arbetet är höga (Johnson & Hall, 1988). Arbetsgivaren har en skyldighet att förebygga en ohälsosam arbetsplats och det är viktigt för de anställda att veta vart de kan vända sig för att få stöd och råd för att utföra sina arbetsuppgifter. Stödet från kollegor har stor betydelse för att främja en god arbetsmiljö (AFS 2015:4).

5.3.2 Stöd från skolledningen

Samtliga SYV i vår undersökning upplever att de har stöd från ledningen, trots att rektorn inte alla gånger är medveten om vad en SYV har för kunskap och förmågor. Stödet kanske inte uttrycks jättetydligt, och orsaken till detta är att rektorerna ofta inte hinner med alla arbetsuppgifter. Det blir upp till SYV själv att prioritera hur de ska arbeta med sina arbetsuppgifter. När SYV kommer med förslag till förbättringar uppskattas det, men det är sällan SYV får möjlighet att genomföra ändringarna. Orsaken är oftast att rektorn inte prioriterar ändringsförslagen i nästa skede.

“Kan ju inte sitta och vänta på att rektor ska göra saker, utan de är klart att vi jobbar ju och sen när de behövs formella beslut osv ja, då måste rektor vara med och ta det. Det är bara rektor som får göra det enligt skollagen.” (IP 1)

Det saknas systematiska arbetsätt och struktur hur en SYV ska arbeta. Det visade sig också vara en brist i Lärarnas Riksförbunds (2011) undersökning. Hälften av de tillfrågade kände att det fanns stöd från ledningen, men det var otydligt vem som skulle göra vad och vilka befogenheter som fanns. Rektorn ansvarar för arbetsfördelningen (Skolverkets Läroplan, 2011), men det var inte det samma som att rektorn såg och prioriterade just dessa arbetsuppgifter.

5.4 Huvudkategori 4 - Samarbete och samverkan

I analysen framkom det att SYV samverkar och samarbetar med kollegor. Samverkan

kan i längden förebygga att elever hamnar utanför arbetslivet och bidra till att elever är i mindre behov av rehabiliteringsinsatser.

5.4.1 Samarbete med arbetskollegor

Samarbetet med kollegor handlar om att gemensamt arbeta för elevernas bästa. Det finns dock inget systematiskt samarbete med kollegorna, men i stället förekommer ett ”ad hoc-betonad” samarbete. SYV upplevde att samarbetet har utökats på senare tid. Det finns en önskan om att samarbetet ska bli än bättre – i synnerhet när det gäller åtgärder riktade mot grupper av elever, samt motivationshöjande insatser. SYV upplevde att det oftast var de som tog initiativet till samarbete med externa parter.

”Det är på mitt bevåg. Det är ju inte så att lärare kommer och undrar om vi ska göra grejer tillsammans. Inget systematiskt arbetssätt.” (IP 3)

“När det gäller motivation så skulle man behöva jobba mycket mer tillsammans med lärare, med gruppvägledning och riktade insatser och grupp insatser.” (IP 3)

SYV och lärare/kurator/specialpedagog byter ofta erfarenheter och kommer med idéer, för att eleven ska nå målen, samt för att ge eleverna den hjälp de behöver i gymnasieskolan. Ibland är det svårt för eleverna att söka rätt hjälp till rätt tid. De finns elever som går till SYV när de har ett behov av att träffa kuratorn och vise versa. Vid de tillfällena samarbetar SYV och kuratorn, så kontakten blir med rätt person. Eleven kan tillfrågas om kuratorn får vara med på nästa möte och oftast tillåter eleven det.

“En del kan tycka att det är skämmigt att gå till kuratorn, för man är ju inte knäpp alltså, men studie- och yrkesvägledaren eller skolsköterskan kan vara mer neutralt. Även om de kanske var kuratorns ärende.” (IP 5)

“Jag har i olika omgångar haft samarbete med oftast kuratorn eller specialpedagogen.” (IP 5).

Samarbete kan behövas för att uppnå de krav som verksamheten har (Axelsson & Axelsson Bihari, 2013). För att ett bra samarbete ska fungera är det viktigt med tillit till varandra och bra kommunikation (Andersson, Ahgren, Bihari Axelsson, Eriksson &

Axelsson, 2011). Att ha gemensamma mål och ta tillvara på varandras resurser blir mer effektivt (Axelsson & Axelsson, Bihari, 2013).

5.4.2 Samverkan för förebyggande rehabilitering för elever

Samverkan i syfte att förebygga rehabilitering för elever, är avbrottsförebyggande åtgärder. Finns det risk att eleven inte når skolmålen eller riskerar att hoppa av, går skolan in med insatser. För att öka motivationen och försöker få eleven att stanna kvar i skolan, kan föräldrarna kontaktas om eleven så önskar SYV tas in vid behov, men det är läraren som brukar signalera.

“När dom flaggar det är då vi kan sätta in resurser.” (IP 4)

I elevhälsoteamet på en skola ingår SYV, kurator, skolsköterska, specialpedagog och rektorn. De flesta EHT på gymnasieskolorna har regelbundna träffar och går igenom elevernas betyg och situation för att se vilka som kan vara i behov av stöd. EHT visar sig fungerar bäst i de gymnasieskolorna där alla i EHT befinner sig i skolan.

“Det är bra och det protokollförs ju så vi ser vad är det vi ha sagt och vad vi gör och så följer vi upp det. Det är bra för det blir en tydlig struktur på de då och det är just det att vi har klassavcheckningar.” (IP 1)

De flesta gymnasieskolor samverkar med aktörer utanför skolverksamheten, det kan vara arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Navigatorcentrum, kommunen och socialtjänsten. Samverkan med dessa aktörer är till för de elever som med största säkerhet blir arbetslösa efter gymnasieskolan, och som misstänkts inte går till arbetsförmedlingen för att söka jobb. Det är ett projekt som endast har pågått en begränsad period, men som uppskattas av SYV.

“Jag hoppas vi fortsätter, det är mindre risk att ungdomar hamnar mellan stolarna när vi samverkar.” (IP 1)

“Regelbundet samarbete med arbetsförmedlingen, socialtjänst, kommun och navigator, så vi träffas en gång varannan månad. Men det är ju mer att när vi ser att eleven inte når målen eller riskerar att de pratar om att hoppa av för då behöver man gå in med insatser där för att kolla om kan vi behålla eller kan vi öka motivationen.” (IP 3)

Det satsas mer på ungdomar som riskerar att hamna utanför arbetsmarknaden. Elever som har hoppat av gymnasiet har flera år senare haft svårigheter med att få ett arbete (Brekke, 2014). SYV upplever att det skulle behövas mer förebyggande arbete i gymnasieskolan, de upplever att detta inte prioriteras fullt ut. De större kommunerna har råd med mer resurser än de mindre (Lundahl & Olofsson, 2014). Rektorn ansvar för att studie- och yrkesvägledningen ska utformas för elever som behöver stödåtgärder (Skolverkets Läroplan, 2011)

5.4.3 Samverkan med arbetsmarknaden

Samverkan med arbetsmarknaden ser olika ut på olika gymnasieskolor. SYV anordnar en företagsvecka per år och olika temadagar. Arbetsplatser, kommunen, fack och högskolor får möjlighet att informera på lektionstid i några av gymnasieskolorna. Det kan vara föreläsningar om motivation, framtiden, starta eget, och om riskerna med svartarbeten. Det finns en önskan om att göra fler studiebesök på arbetsplatser eftersom det finns många yrken.

“Nu hade vi en företagare så kommunen hade arrangerat så det var företagarevecka.”
(IP 3)

De elever som går på yrkesprogrammen har APL, och får kontakt med arbetsmarknaden på ett bättre sätt än de högskoleförberedande programmen. Samverkan med arbetsmarknaden ser väldigt olika ut. På några gymnasieskolor brister det i samverkan med APL-platserna. Det handlar oftast om att arbetsplatserna inte har fått tillräcklig information om vad eleven ska göra där.

“Olika branscher engagerar sig olika mycket i olika branscher.” (IP 1)
“Då kommer representanter från branscherna och så pratade vi om hur vi ska kunna liksom mötas ännu bättre än vad vi gör i dag. Det är också på mycket initiativ av branscher.” (IP 4)

I riktlinjerna som finns i Skolverkets Läroplan (2011) ska alla som arbetar i skolan samverka för att skapa en god miljö för utveckling och lärande. Det är inte lagstadgat om samverkan, men riktlinjer säger att skolan ska ha en samverkan för att öka kvaliteten i arbetet (Skolverkets Läroplan, 2011) Samverkan mellan gymnasieskolans

yrkesprogram och arbetsmarknaden ska ha samverkan för att utvecklas (Förordning, 2012:402). Skolinspektionen (2016) visar i sitt resultat att det finns svårigheter med samverkan mellan arbetsmarknaden och gymnasieskolorna. Skolinspektionen (2016) rekommenderar att rektorer tar mer ansvar för att samverkan mellan programråd och gymnasieskolan ska bli bättre och att rollerna kan tydliggöras.

6. Slutdiskussion

Syftet med studien var att ta reda på hur SYV arbetar och om de upplever att de har stöd och resurser för att förbereda elever inför ett kommande studie- och arbetsliv och för att se om de använder några metoder i sitt arbete. Vi finner att det finns en balans i arbetsuppgifterna som kan hänvisas till Krav- Kontroll- Stöd modellen. SYV upplever att de i nuläget har stöd från ledningen och resurser för att förbereda eleverna, även om det är svårt att få tiden att räcka till. De använder sig inte av några speciella metoder i sitt arbete, utan styr sitt arbete mycket själv. Arbetsuppgifterna är otydliga och de vet inte alltid var de kan finna stöd från kollegor, då det är brist på strukturerat samarbete. Det finns till en viss del ett samarbete, allra helst vad gäller elever som det går dåligt för i skolan. Ett systematiskt samarbete på gymnasieskolan med övrig personal kan stärka det sociala stödet och göra arbetsfördelningen tydligare. Att eleverna får de bästa förutsättningarna att komma ut i arbetslivet kan ses som förebyggande i rehabilitering. Enligt Kramarz & Nordström Skans (2012) får elever lättare arbete genom sociala kontakter och sina föräldrar. Vilket tyder på att gymnasieskolan har en ännu viktigare roll att hjälpa elever som inte har samma förutsättningar att få komma ut i yrkeslivet. Kommunerna och gymnasieskolan ansvarar för hur verksamheten ska struktureras upp kan bidra till både för- och nackdelar. Enligt Skollagen (2016) är de skyldiga att förbereda eleverna. För att lyckas med det behövs bättre samverkan med arbetsplatserna, då samhället är ständigt under förändring. Tydligare riktlinjer och uppstrukturerade metoder om hur en SYV ska arbeta hade bidragit till att de hade fått ökad kontroll över arbetsuppgifterna, vilket Karasek och Theorell (1990) styrker med krav- kontroll- modellen. Elevers möjligheter att få stöd och hur de förbereds inför arbetslivet bör inte påverkas av vilken gymnasieskola de går i. Våra intervjupersoner uttryckte ett genuint engagemang över sina arbetsuppgifter, men om SYV inte känner motivation och engagemang i sitt arbete kan detta få negativa konsekvenser för elevernas framtidsutsikter. Eftersom lärarens engagemang påverkar elevernas upplevelse av stöd (Warne et al., 2013). Arbetsuppgifterna till SYV skulle kunna

utvecklas så att de blev ”spindeln i nätet”, dvs. inte enbart arbetade med att informera elever om olika yrkesval och medverka när eleverna riskerar att hoppa av. De skulle kunna arbeta mer med coachande insatser i förebyggande syfte, istället för att invänta till sluttampen. Flertalet SYV har idéer men får inte utrymme, vilket minskar kontrollen i deras arbete. För att gå djupare i studien hade vi kunnat intervjua rektorerna på gymnasieskolan för att se om det kan handla om kommunikationsbrist mellan SYV och rektorn i vilka arbetsuppgifter de har och hur de skulle kunna finna balans i arbetet. Vidare har det varit intressant att se hur gymnasieskolornas arbetssätt skiljer sig från varandra när det gäller att förbereda elever inför kommande studie- och arbetsliv.

6.1 Metoddiskussion

Vi valde en kvalitativ metod där vi intervjuade fem SYV. Med hjälp av intervjuerna fick vi mer detaljerade svar, än vad som hade varit möjligt med kvantitativ metod (Bryman, 2011). En brist med den kvalitativa metoden är att det var svårt att få informanter som ställer upp på en intervju. En annan brist hade kunnat vara om någon valt att avbryta innan intervjun är avslutad eller om tekniken krånglade. Vi hade ett abduktivt angreppssätt för utgångsläget var både induktivt och deduktivt, det är när dessa två angreppssätten växlas i empiriska studier (Ahrne & Svensson, 2015). Vi använde oss av ett målstyrt urval för att välja ut respondenter som passade för att vi ska kunna uppnå vårt syfte. Vi frågade 20 stycken SYV och har intervjuat fem av dem. Vi mejlade ut inbjudningsbrev men vi fick dålig respons så vi började ringa. Det var först då de tackade ja. Vi genomförde intervjuerna på SYV arbetsplats, på Mittuniversitetet och över telefon. På deras arbetsplats och på Mittuniversitetet, hade vi bra interaktion med respondenterna. Vi upplevde att det var svårare att få samma typ av interaktion vid telefonintervjun och svaren blev inte lika fylliga som vid ”face to face” intervjuerna (Bryman, 2011). Transkriberingen var tidskrävande, men om vi inte hade spelat in intervjuerna tror vi inte att vi hade fått till analyserna lika bra. Det är svårt att hinna med att anteckna under intervjun. Vi transkriberade tillsammans direkt efter intervjuerna för att minnas intrycken.

6.2 Tillförlitlighet

Bryman (2011) skriver om fyra delkriterier som ska uppnås. För att forskningen ska vara trovärdig ska den följa regelverket och forskaren ska visa resultatet för respondenterna så de kan bekräfta och komma med förslag på ändringar (Bryman,

2011). Vi har följt de riktlinjer som Mittuniversitet har, men vi har inte låtit respondenterna ta del av transkriberingen eller resultatet pga. tidsaspekten. De kommer att få ta del av uppsatsen när den är godkänd. Överförbarhet handlar om att titta om det går att överföra och använda resultatet i andra situationer (Bryman, 2011). Vi har endast studerat en liten grupp SYV och ser därför att det kan vara svårt att generalisera till andra situationer. Pålitlighet är att säkerställa att forskaren har redovisat alla faser av forskningsprocessen, och bedöma om slutsatserna är korrekta (Bryman, 2011). Vi har redogjort för alla moment i vår studie och det underlättar vid replikation. Möjlighet att styrka och konfirmera handlar om att forskaren har agerat i god tro, och inte låta den teoretiska inriktningen eller egna värderingar haft inverkan på utförandet (Bryman, 2011). Vi har under processen agerat i god tro och inte låtit våra egna värderingar påverkat utförandet eller resultatet.

7. Referenser

AFS 2015:4. *Organisatorisk och social arbetsmiljö*. Stockholm: Arbetsmiljöverket.

Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) Stockholm: Liber.

Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. (1. uppl.) Malmö: Liber.

Andersson, J., Ahgren, B., Bihari Axelsson, S., Eriksson, A. & Axelsson, R. (2011). Organizational approaches to collaboration in vocational rehabilitation - An international literature review. *International journal of integrated care*, 11, 18 November 2011.

Aronsson, G. Hellgren, J., Isaksson, K., Johansson, G., Sverke, M & Torbiörn, I. (2012). *Arbets- och organisationspsykologi: individ och organisation i samspel*. (1. utg.) Stockholm: Natur & Kultur.

Axelsson, R. & Bihari Axelsson, S. (red.) (2013). *Om samverkan: för utveckling av hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur.

Brekke, I., Long-term labour market consequences of dropping out of upper secondary school Minority disadvantages? *Acta Sociologica*, 2014, 57(1), pp.25-39. doi: <https://doi-org.proxybib.miun.se/10.1177/0001699313495056>

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Cervoni, A. & DeLucia-Waack, J. (2011) Role Conflict and Ambiguity as Predictors of Job Satisfaction in High School Counselors. *Journal of School Counseling*, 9(1), 2011.

Eckholm, J., Vahlne Westerhäll, L., Bergroth, A. & Schüldt Eckholm, K. (red.) (2015). *Rehabiliteringsvetenskap: rehabilitering till arbetslivet i ett flerdisciplinärt perspektiv*. (3., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Galassi, P. J. & Akos, P. (2012) Preparing School Counselors to Promote Academic Development. *Counselor Education & Supervision*, March 2012, 51. doi: 10.1002/j.1556-6978.2012.00004.x

Holland, Megan M (2015) Trusting Each Other: Student-Counselor Relationships in Diverse High Schools. *Sociology of Education*, 2015, 88(3), p.244-262. doi: <https://doi-org.proxybib.miun.se/10.1177/0038040715591347>

Johnson, J. V., & Hall, E. M. (1988). Job Strain, Work Place Social Support, and Cardiovascular Disease: A Cross-Sectional Study of a Random Sample of the Swedish Working Population. *American Journal Of Public Health*, 78(10), 1336-1342. doi: 10.2105/AJPH.78.10.1336

- Karasek, R. & Theorell, T. (1990). *Healthy work: stress, productivity, and the reconstruction of working life*. New York, N.Y.: Basic Books.
- Karasek, Jr. R, A. (1979) Job Demands, Job Decision Latitude, and Mental Strain: Implications for Job Redesign. Source: *Administrative Science Quarterly*, 24, No. 2 (Jun., 1979), pp. 285-308 Published by: Sage Publications, Inc.on behalf of the Johnson Graduate School of Management, Cornell University Stable.
- Kramarz, F & Nordström Skans, O. (2012) When Strong Ties are Strong: Networks and Youth Labour Market Entry. *The Review of Economic Studies*, 2014, 81(3), pp.1164-1200. doi: 10.1093/restud/rdt049
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lapan, Richard T. ; Gysbers, Norman C. ; Sun, Yongmin. (1997) The Impact of More Fully Implemented Guidance Programs on the School Experiences of High School Studens: A Statewisw Evaluation Study. *Journal of Counseling & Development*, 04 March 1997, 75(4), pp.292-302: 10.1002/j.1556-6676.1997.tb02344.x
- Lundahl, L & Olofsson, J (2014) Guarded transitions? Youth trajectories and school-to-work transition policies in Sweden, *International Journal of Adolescence and Youth*, 19:sup1, 19-34, doi: 10.1080/02673843.2013.852593
- Lärarnas Riksförbund (2011) *Studie- och yrkesvägledare arbetsmiljö*. Stockholm. Lärarnasriksförbund
<https://www.lr.se/download/18.666662ff133985ab7bc80004565/1350672765325/SYV-rapport-Webb.pdf>
- Nationalencyklopedin. (2017) *Samverkan*. Hämtad 2017-05-08, från <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/samverkan>
- Olofsson, J. (red.) (2014). *Den långa vägen till arbetsmarknaden: om unga utanför*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Olofsson, K. (2000) *Din stress och andras: [för chefer och arbetsledare]*. Höganäs: Kommunlitteratur.
- Scriven, A. & Hodgins, M. (red.) (2012). *Health promotion settings: principles and practice*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd.
- Sellström, E., Bremberg, S., O'campo, P. (2010) Yearly incidence of mental disorders in economically inactive young adults, *The European Journal of Public Health*, 2011, 21(6), pp.812-814. doi:10.1093/eurpub/ckq190
- SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Shane, J., Heckhausen, J., Lessard, J., Chen, C. & Greenberger, E. (2011) Career-related goal pursuit among post-high school youth: Relations between personal control

beliefs and control strivings. *Motivation and Emotion*, 2012, 36(2), pp.159-169 2011.
doi: 10.1007/s11031-011-9245-6

Skolinspektionen. *Samverkan för bättre arbetslivsanknytning* (2016)
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2016/yrkesgymnasium/rapport-arbetslivsanknytning.pdf>

Skolverket 2016. *Från skola till arbetsliv*. Hämtad 2017-05-21.
<https://www.skolverket.se/fran-skola-till-arbetsliv/apl>

Skolverket 2011. *Skolans läroplan*. Hämtad 2017-05-18.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2705>

Skolverket 2016. *Studie-och-yrkesvagledning*. Hämtad 2017-03-23.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/studie-och-yrkesvagledning/fakta>

Skolverket 2016. *Skolutveckling*. Hämtad 2017-05-22.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/studie-och-yrkesvagledning/val-och-vagledning>

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Vahlne Westerhäll, L., Bergroth, A. & Ekholm, J. (red.) (2009).
Rehabiliteringsvetenskap: rehabilitering till arbetslivet i ett flerdisciplinärt perspektiv.
(2., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Warne, M., Snyder, K., & Gillander Gådin, K. (2013). Promoting an Equal and Healthy Environment: Swedish Students' Views of Daily Life at School, *Qualitative Health Research*, 2013, 23(10), pp.1354-1368. doi: 10.1177/1049732313505914

Wennemo Lanninger, L. (2015). *Ungas färdigheter och etableringsproblem på arbetsmarknaden*. Stockholm: LO.

Wery, J & Thomson, M (2013). Motivational strategies to enhance effective learning in teaching struggling students, *Support for Learning*, August 2013, 28(3), pp.103-108.
doi: 10.1111/1467-9604.12027

8. Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide

Vi har valt en kvalitativ metod, eftersom den ger mer detaljerade svar och är mer djupgående (Bryman, 2011), vilket passar bäst eftersom vårt syfte är att ta reda på om studie- och yrkesvägledare upplever att de klarar av att motivera och förbereda elever för ett kommande yrkesliv. Vi väljer att intervjua studie- och yrkesvägledare på gymnasieskolor i mellersta Norrland. Vi valde den yrkesgruppen eftersom det är de som står närmast eleverna vad gäller framtidens studie- och yrkesval. Detta är även beskrivet i Skollagen 2010:800, kap 2. Vi väljer mellersta Norrland för att vi ska kunna genomföra fysiska intervjuer.

Vårt mål är att kontakta 6-8 studie- och yrkesvägledare genom att först ringa dem och berätta kort om varför vi tar kontakt, sedan be om deras mailadress för att kunna skicka mer information. Nästa steg blir att skicka ett inbjudningsbrev som är godkänt av vår handledare. I brevet finns en mailkontakt där de kan svara om de vill medverka eller inte. Får vi inget svar inom en vecka återkommer vi via telefonsamtal. Anledningen till att vi gör på det här sättet är att vi finner endast telefonnummer och inte mailadresser till studie- och yrkesvägledarna. Vi kommer att träffa studie- och yrkesvägledare på en gemensam överenskommen plats.

Vid intervjun kommer vi båda att medverka och inspelning kommer att ske via en diktafon, alternativt en app via mobilen. Vi kommer att göra anteckningar vid behov. En av oss som kommer att ha huvudansvaret för att genomföra intervjun. Vi kommer att använda oss av semistrukturerade intervjufrågor, det ger oss möjlighet till att ställa följdfrågor och intervjun följer ett tema (Bryman, 2011). Vi väljer att låta inspelningen pågå tills vi kommit ut ur rummet då extra information kan komma efter att intervjun är över (Bryman, 2011).

När intervjun är slutförd kommer vi att spara den på en USB-sticka för att kunna förvara den på ett säkert ställe när vi inte arbetar med den. Vi kommer att transkribera från talspråk till skriftspråk (Kvale & Brinkmann, 2009) så fort som möjligt då minnet fortfarande är färskt (Ahrne & Svensson, 2015). Vi väljer att skriva ut två kopior, för att vi båda ska analysera materialet. Originalen kommer att sparas på USB-stickan, för att det ska finnas en säkerhetskopia (Ahrne & Svensson, 2011). Materialet kommer att förvaras på ett säkert ställe tills vi har analyserat det.

Intervjufrågor

1. Vilka förutsättningar finns för att jobba med studie- och yrkesvägledning på din skola?
2. Upplever du att du har de resurser som behövs för att kunna arbeta som studie- och yrkesvägledare?
3. Kan du som studievägledare påverka ditt arbete och arbetssituation? I så fall, på vilket sätt?
4. Har ni några speciella metoder/modeller som ni tar utgångspunkt i?

5. Upplever du att du har stöd från ledningen i ditt arbete med studie- och yrkesvägledning?
6. Hur jobbar du för att försöka motivera eleverna inför framtida studier och yrkesliv?
7. Använder du några "verktyg/modeller" för att motivera eleverna inför framtida studier och yrkesliv?
8. Hur samverka/samarbetar du som studie- och yrkesvägledare med lärarna i att förbereda eleverna för framtida studier och yrkesliv?
9. Hur sker samverkan med arbetsmarknaden? Finns det något som skulle kunna förbättras?
10. Vid vilka tillfällen diskuterar ni fortsatta studier eller kommande yrkesliv med eleverna? (seminarium, utbildning, arbetsplatsbesök)
11. Samarbetar ni med föräldrarna när det handlar om att förbereda eleverna för fortsatta studier och framtida yrkesliv? (föräldramöten, seminarium, besök på föräldrarnas arbetsplats)
12. Upplever du att eleverna är motiverad för kommande studier och yrkesliv?
13. Har du något annat att tillägga?
14. Tack för din medverkan!

Referenser

Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) Stockholm: Liber.

Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. (1. uppl.) Malmö: Liber.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet

Bilaga 2. Inbjudningsbrev

Inbjudan till att delta i en undersökning om hur studie- och yrkesvägledare motiverar och förbereder unga inför kommande studier eller yrkesliv

Unga som hamnar utanför arbetsmarknaden drabbas oftare av psykisk ohälsa och missbruk, och forskning visar att det är vanligare att de blir arbetslösa senare i livet. Enligt Skollagen skall studie- och yrkesvägledare finnas till hands för att vägleda elever inför kommande studie eller yrkesval. Det är inte ovanligt att unga som inte får ett arbete senare kan bli tvungen att gå igenom yrkesinriktad rehabilitering genom arbetsmarknadspolitiska program. Syftet med undersökningen är därför att ta reda på hur studie- och yrkesvägledare motiverar och förbereder unga till kommande studier eller yrkesliv.

Som studie- och yrkesvägledare på gymnasienivå erbjuds du att medverka i en intervjuundersökning.

Vi kommer till att genomföra individuella intervjuer med ca 8 studie- och yrkesvägledare som jobbar i gymnasieskolan. Det innebär att Du som väljer att medverka kommer att utföra en telefon eller skype intervju med oss, på en tid som passar dig. Vi räknar med att intervjun kommer att ta cirka 45-60 minuter. För att säkerställa dokumentationen kommer vi att spela in intervjuerna.

Ditt deltagande är frivilligt och Du kan avstå från att svara på frågor eller när som helst avbryta Din medverkan. De uppgifter som samlas in behandlas konfidentiellt. Det insamlade materialet kommer att användas till vår C-uppsats i Programmet för hälsa och rehabilitering i arbetslivet vid Mittuniversitetet.

Fyll i bifogad svarsblankett (gäller samtliga oavsett om du väljer att medverka eller avstår från medverkan) samt kontaktuppgifter om du väljer att medverka. Kopiera svarsblanketten och bifoga i ett svarsmail till Rebecka Norberg på reno1300@student.miun.se så snart som möjligt. Vid eventuella frågor kring undersökningen får Du gärna kontakta oss eller vår handledare.

Med vänlig hälsning
Cecilia Hagvall och Rebecka Norberg

Kontaktuppgifter studenter:

Rebecka Norberg
reno1300@student.miun.se
076 83 29 291

Kontaktuppgifter handledare:

Bodil Landstad, professor
bodil.landstad@miun.se
+47 907 96 593

Cecilia Hagvall
ceha1402@student.miun.se
070 22 83 699

Bilaga 3. Svarsblankett

Svarsblankett

Kryssa i ditt svarsalternativ

Ja, jag vill medverka

Nej, jag vill inte medverka

Jag är anställd som studie- och yrkesvägledare på följande skola:

Jag har valt att medverka och bifogar mina kontaktuppgifter nedan:

Namn:

Arbetsplats:

Telefonnummer:

Mailadress: